

РЕЦЕНЗИЯ

от д-р Мимоза Маринова Младенова,
доцент в Институт по аграрна икономика - София
научна специалност "Икономика и управление (по отрасли)",

член на Научно жури, назначено със Заповед № НП-07-05/23.01.2017 г. на
Председателя на Селскостопанска Академия,

Относно: Конкурс за заемане на академична длъжност „професор“ в професионално направление 3.8 Икономика, научна специалност "Икономика и управление (селско стопанство)".

1. Информация за конкурса.

Конкурсът е обявен за нуждите на Института по аграрна икономика към ССА - отдел "Икономика и управление на земеделските организации". Обявен е в Държавен вестник, бр. 91 от 18 ноември 2016 г.

2. Информация за кандидата в конкурса.

В конкурса за академичната длъжност "професор" в професионално направление - 3.8 Икономика - научна специалност "Икономика и управление (селско стопанство)", участва един кандидат - доц. д-р Пламена Георгиева Йовчевска.

Доц. д-р Пламена Йовчевска е родена в град Стара Загора на 26.06.1954 г. Висшето си образование завършва през 1977 г. във ВИИ "Карл Маркс", специалност Политическа икономия - икономическа социология - магистър. От 1977 г. до 1997 г. работи в Институт по фуражни култури, гр. Плевен като от 1980 г. е научен сътрудник. През 1991 г. получава научната степен кандидат на икономическите науки (доктор).

От 1997г до настоящият момент доц. д-р Йовчевска работи в Институт по аграрна икономика - гр. София, където през 2003 г. получава научното звание "Старши научен сътрудник (доцент)".

От запознаването с биографията е видно, че доц. Йовчевска осъществява различни специализации за придобиване на професионален опит и квалификация, в Ягелонския университет в Полша, катедра Икономическа социология, във Всеросийския НИИ по фуражите "В. Р. Уилямс", Московска област, гр. Любня. След придобиването на научната степен "доктор по икономика", в рамките на различни години, провежда три специализации в Институт по аграрна икономика и продоволствието в Братислава – Словакия. През 2009 г. специализира и в Институт по аграрна икономика Прага, Чехия. Член е на дипломатическия корпус в Прага и в Братислава.

Участва в различни работни групи по прилагане на ПРСР 2007 – 2013 г. и по оценка на прилагането на ОСП в България, член е на Комитет "Добро управление" - зам. председател на секция "социални дейности" към оперативна програма "Добро управление".

Доц. Йовчевска е хоноруван преподавател в НБУ. Води курс „Пазар на земеделска земя“ в Магистърския факултет на университета към департамента по стопански науки.

Членува в различни професионални организации: Съюз на учените, Съюза на икономистите и аграрикономистите в България, учредител на дискуссионен клуб „Аграрикономист“ и учредител на Асоциацията на аграрикономистите в България, член на Европейската асоциация на аграрикономистите.

От 2014 г.е зам. директор и научен секретар на ИАИ при ССА - град София. Осъществява ръководство на един задочен докторант.

Член е на редколегията на научното списание Икономика и управление на селското стопанство и на списание Агроном.

Общото впечатление от представената биографична справка е, че доц. Йовчевска има една успешна научна кариера, като изследовател както в областта на аграрната икономика, така и в областта на социологията.

Едновременно с това сериозно подпомага практиката, както с разработките в различни направления, така и с участието си в различни професионални организации.

3. Обща характеристика на представените научни трудове.

Доц. д-р Пламена Йовчевска участва в Конкурса за професор с 68 публикации. Те са рецензирани и се отнасят за периода след 2003 г. и включват:

- самостоятелна монография - 1 брой;
- самостоятелни раздели в колективни монографии, два броя;
- съавторско участие в корективни монографии, три броя, отпечатани в чужбина;
- книги и студии - 35 броя, от които една в чужбина;
- самостоятелни статии в научни списания - 9 броя;
- доклади от национални конференции - 5 броя;
- доклади от международни конференции - 9 броя.

Доц. Йовчевска има участие в 13 научноизследователски проекта. На три от тях е била ръководител.

Представена е подробна справка за цитиранията на научните публикации, общият брой на които възлиза на 40.

Тематично представените за рецензиране трудове най-синтезирано могат да се класифицират в следните области на изследване:

- място, роля и значение на селското стопанство в националната икономика;
- поземлени отношения;
- институционални аспекти и промени в стопанската среда след приложението на ОСП в българското селско стопанство;
- устойчиво управление и екологична значимост на първичия отрасъл у нас.

4. Оценка на научните и научно - приложни приноси.

Научни приноси.

1. На основата на задълбочен макроикономически анализ икономиката се разглежда като наука, изучаваща производството и размяната на стоки и в тази връзка предмета на икономиката се свързва с изучаването на възможностите на обществото да използва ограничените ресурси за производство на материалните блага. Чрез използване на пирамидата на Маслоу, в която са степенувани човешките потребности, се откроява мястото и ролята на аграрния сектор и неговото значение за развитие на националната икономика.

2. С помощта на интердисциплинарния подход и икономизирането на използването на земята, като основен производствен фактор и очертаване на все по-нарастващата ѝ роля в системата на основните производствени фактори - земя, труд, капитал, които определят икономическата същност на поземлените отношения, се извежда значимостта на земята като компонент на социално-икономическата система на обществото.

3. Приносен момент в научната продукция е изясняване същността на поземлените отношения, която е представена с представена многопластово. В тази връзка, ценна историческа препратка е студията на П. Габе, приложена към монографичния труд на кандидата. С помощта на определени икономически ракурси са изяснени генезиса, същността и значението на поземлените отношения, като определящи не само състоянието на социално - икономическата система на обществото, но и като решаващ фактор за стопанските резултати както в първичния отрасъл, така и в националната икономика като цяло.

4. Като положителен момент в изследователската работа на доц. Йовчевска може да се посочи и проследяването на промените настъпили в поземлените отношения в исторически аспект - или при т. нар. трансформация - нейните положителни и отрицателни страни и съответно, промените настъпили в икономическите резултати, следствие от проведения у нас преход. Постигнатите икономически резултати намират отражение в посочената и обстоятелствено анализирана структура на продукцията от селско стопанство.

5. На основата на представително социологическо изследване - проведено на национално ниво и на територията на област Благоевград е направен опит да се разкрият основните параметри на екологичната култура на земеделските производители в тази област, да се открият връзките между екологичните и традиционни земеделски практики и да се потърсят белези на синергийна зависимост. От проведените изследвания се установява, че екологичната чувствителност на земеделските производители се трансформира в определена екологична култура, което е предпоставка за едно бъдещо

устойчиво съчетание на екологична култура и традиционни земеделски практики със т.н. „зелен панел“ на все по-силно екологизиращата се ОСП.

6. Задълбочено и обстойно е проучена и анализирана НАТУРА 2000 - Европейската екологична мрежа за защита на биоразнообразието. Натура 2000 имайки за цел от една страна да запази всичко, което е ценно в българската природа, от друга страна, същевременно способства за създаване на устойчив поминък в районите с богато разнообразие и устойчиви еко системи. Както и по-добрата жизнена среда осигурява по - високо качество на живот. Ето защо едно такова проучване и представяне на възможностите на НАТУРА 2000 е полезно за повишаване на обществената осведоменост и за подпомагане на земеделските производители да прилагат екопрактики.

Освен това за по-добро и активно участие в мерките, произтичащи от Конвенцията за биологично разнообразие (КБР) авторката предлага прилагането на КБР да бъде децентрализирано. С което ще се даде възможност общините да бъдат по-активни участници в тези процеси.

7. Направен е задълбочен и обективен анализ на влиянието на ОСП на ЕС и националната аграрна политика върху развитието на зърнено-житните и фуражни култури. Анализът е направен за 11 год. период - 5 от които след влизането на страната в ЕС. Проследени са тенденциите в развитието на този сектор. Изводът, който се налага от анализа, е че финансовата подкрепа се отразява положително на сектор зърно и намира израз в разширяване на площите, стабилна крайна продукция и осигуряване на доход за националната икономика, благодарение преди всичко на положителното външно търговско салдо при зърнените култури. Едновременно с това са посочени и някои от проблемите, които възникват след членството на България в ЕС.

8. Съществен принос на кандидата е открояване на значението за икономиката на страната на т. нар. уязвими сектори. Направеният анализ на продукцията получена от двата основни подотрасъла - растениевъдство и животновъдство за периода (1995 – 2012 г.) показва, че през първия период от прилагане на ОСП (2007 - 2013) част от структурните промени в българското селско стопанство прерастват в структурни дисбаланси. Налице е ясно изразена тенденция на свиване на дела на уязвимите сектори, възникнала в резултат от прилагане на ОСП. Това обобщение е изведено с помощта на метода на научната абстракция. Предложението на авторката е подпомагането на уязвимите сектори да се осъществява по линия на всички допустими схеми и мерки, тъй като от една такава инвестиция се очаква висока степен на възвръщаемост, а също така се осигуряват работни места и се снижава ефекта на миграционните процеси в голяма част от селските райони.

9. Задълбочено, на основата на използване на правилен методически подход и експертен опит се анализират схемите за обвързано с производството

подпомагане и ефектите от тяхното прилагане. Изводът, който се прави от анализа е, че ефектът при трите уязвими сектори е различен. При зеленчуците ефектът е положителен. Тенденцията е устойчива и продължава с ускорен темп и през последните години от периода на анализа. Подобно положително въздействие се наблюдава и в сектор "многогодишни плодови и ягодови насаждения". Очаква се тенденцията да се запази - основание за което дава 50%- то увеличение на площите при тези култури.

В животновъдството резултатите са различни - въпреки увеличения брой на животните - произведената обща продукция намалява. Посочени са причините за това. За да се ускори подкрепата за уязвимите сектори кандидатът препоръчва да се обърне внимание на едно от тесните места, а именно реализацията на продукцията. В тази връзка се предлага да се ускори процесът на създаване на фермерски пазари, къси вериги за доставка и др. благоприятни практики за скъсяване на връзката между производителите и потребителите.

Научно - приложни приноси.

1. Направен е опит да се открие влиянието на ОСП върху цената на поземления ресурс и цената на наема на земеделска земя. Правилата за стопанска дейност валидни за общото европейско семейство се вграждат и в българското селско стопанство. Индикатори за това са промените в пазара на земеделска земя. Анализ, изведен въз основа на резултати от стандартизирана анкета, проведена от НСИ за периода 2010 – 2014 г., отчита динамичен ръст в цената на земята и на рентата. Цената на договорения наем за нивите по райони следва цената на земята. Изводът, който се налага е, че след присъединяването на България ЕС – 27 част от проблемите, породени от проведената икономически необоснована поземлена реформа намират своето частично решение. Тази тенденция се утвърждава предимно в райони с преобладаващо производство на зърнени култури. При правилно подбрани мерки прилагането на ОСП 14 + би могло да помогне да се разрешат, макар и частично и някои структурни дисбаланси в отрасъла.

2. Приносен момент с научно - практическа стойност е връзката, която се търси между регионалните производствени структури в растениевъдството и равнището на съответните агроекологични ресурси. Агроекологичният потенциал е изведен като приоритет при промяната на регионалните производствени структури, но при добра осигуреност и с други икономически и трудови ресурси, както аргументирано отбелязва кандидата. В тази връзка във всеки един от районите на планиране е посочена най-подходящата производствена структура, като се отчита наличния агроекологичен потенциал. На тази основа се очаква перспективната производствена структура на растениевъдството в страната да бъде по-високодоходна спрямо настоящия момент, тъй като се предвижда да се използва агроекологичния потенциал,

както по екстензивен път, чрез включване в оборот на неизползвани земи, така и по интензивен път чрез реализация на по-високи средни добиви от основни земеделски култури. А това от своя страна води до по-ниска себестойност и по-висока рентабилност и конкурентноспособност на растениевъдното производство в рамките на разширения пазар на ЕС.

3. Приносен момент с практическа стойност е и направения анализ на състоянието на фуражното производство, като основа за изхранване на животните. Анализът направен за четири годишен период 2004 – 2007 г. в годините преди европейското членство на страната показва, че е налице трайно намаление на площите, средните добиви и производството на зърнени култури. Състоянието на някои фуражни култури (фуражен грах, царевица за силаж и люцерна) също е незадоволително. И при тях има драстично намаление на площите, на средните добиви и на производството. За излизане от това състояние кандидатът предлага да се оползотворява по-пълно пашата, тъй като постоянните пасища и ливади съставляват около 34% от използваните земеделски площи в страната и към настоящия момент не се оползотворяват пълноценно въпреки възможностите за подкрепа, които съществуват по линия на европейските фондове. Много подробно са разгледани всички възможни плащания, които могат да получат стопаните при използване на високопланински ливади и пасища и при отглеждане на племенни говеда и овце в планинските райони.

Посочени са и основните проблеми, които могат да възникнат при внос на зърно от световните пазари. Ето защо препоръката е усилията да бъдат насочени към осигуряване на фуражния баланс със собствени култури - от една страна поради проблемите, които могат да възникнат при внос на зърно и от друга поради наличието на неизползвани ресурси в страната.

4. Интерес за практиката представлява и анализа на състоянието на промишленото производство на фуражи и влиянието на Европейската политика върху този сектор. За да очертае по-пълно и цялостно състоянието, освен обема на производството, който възлиза на 500 хил. тона годишно, е анализиран и броят на заетите, тяхното възнаграждение и направените инвестиции. Очертава се положителна тенденция при нарастване на средно списъчния състав и при заплащането на труда. Въпреки, че преките чуждестранни инвестиции се увеличават почти двойно, през периода на наблюдение, като абсолютна стойност те представляват твърде скромнен финансов ресурс. При разходите за придобиване на дълготрайни материални активи (ДМА) тенденцията е също неблагоприятна. През 2004 г. те спадат под нивото на 2001 г. Всичко това показва, че секторът ще изпитва сериозни затруднения при прилагането на ОСП, предвид необходимостта от съобразяване с всички производствени норми и стандарти, произтичащи от европейското законодателство и регулиращи това производство. Всички тези регламенти и изисквания са посочени подробно в представения материал.

5. Прави впечатление, че доц. Йовчевска познава добре състоянието на ХВП в Чешката и Словашка република и влиянието, което оказва Европейската политика върху тяхното развитие. Посочени са промените настъпили в организационната структура и собствеността на предприятията в сектора, промените във вноса и износа на хранителни продукти, както и в обема на направените инвестиции. И за двете страни е характерен висок ръст на инвестициите, както за материални активи, така и за нематериални средства - свързани с обучение на персонала, за софтуер и други програмни продукти. Кандидатът посочва, че проведените организационни и инвестиционни промени водят до подобряване на икономическите показатели още в първата година от членството и на двете страни в ЕС.

6. В духът на представянето на добри практики е посочен примерът на Словашката република за подкрепа на местните производители, подпомагане на локалната икономика и укрепване позициите на националното стопанство на страната. През 2016 г. правителството на Словакия снижава ДДС от 20 на 10% за определена група бързооборотни основни хранителни продукти. Целта на тази мярка, като елемент от социалната програма на правителството, е подпомагане на селскостопанското производство.

Заклучение

Изложеното дотук ми дава основание да направя извода, че доц. д-р Пламена Йовчевска се очертава, като задълбочен и отговорен изследовател, открояващ се с подчертан изказ, характерен със своята индивидуалност. Познавайки добре състоянието на аграрната икономика и нагласите на обществото в страната, както и възможностите и изискванията на ОСП - тя се насочва към разработването на актуални и съществени за обществото проблеми. От прочита на цялостната научна продукция, представена от доц. д-р Пламена Йовчевска прави впечатление, че тези проблеми се изследват и разработват задълбочено и обстойно като се използват правилни и точни научни подходи и методи.

Ето защо смятам, че доц. д-р Пламена Йовчевска отговаря на изискванията на ЦРАСРБ ППЗРАСРБ и на наукометричните критерии за заемане на академични длъжности в ССА и в частност, на академичната длъжност "професор".

Позволявам си да предложа на почитаемото Научно жури да гласува положително и Научният съвет на Института по аграрна икономика към ССА да избере доц. д-р Пламена Георгиева Йовчевска за професор по научна специалност "Икономика и управление (селско стопанство)".

София
06.03.2017 г.

Рецензент: 
доц. д-р Мимоза Младенова